
Carles I i la conquesta de Tunísia - Tapissos - Tornado

Autor:

Data de publicació: 08-10-2011

L'any 1535 l'emperador Carles I va iniciar la "creuada" contra el pirata Jeireddín Barbarroja per conquerir Tunísia. Barbarroja era un almirall i corsari que servia sota les ordres del Sultà turc Soleiman. Durant les primeres dècades del segle XVI va mantenir en escac la seguretat i el comerç del mediterrani central i occidental. Ni les poblacions de les costes ni els vaixells mercants estaven fora de perill de ser capturats i esclavitzats. El malson es va multiplicar quan l'agost de 1534 va prendre la ciutat de Tunísia, que pertanyia fins aleshores a Muley Hassan, vassall de Carles I. L'emperador va reunir una força de 300 naus i 25.000 soldats per recuperar Tunísia amb espanyols, italians i alemanys.

Carles I i la conquesta de Tunísia - Tornado

Per Josep Barba Raventós

Molendino Regio -2011

Origen del mot "tornado"

<https://www.sciencesource.com/archive/-Water-spouts-and-Whirlwinds---Benjamin-Franklin-SS2492002.html>

Segons en Coromines "tornado" en totes les llengües modernes incloent-hi el català i el castellà.. vindria indirectament del català "TRONADA = TEMPESTA", QUE HAURIA PASSAT A L'ANGLÈS NÀUTIC COM "TORNADO" - documentat en anglès el 1556: tornado, navigator's word for violent windy thunderstorm in the tropical Atlantic, probably a mangled borrowing from Spanish tronada "thunderstorm," from tronar "to thunder," from Latin tonare "to thunder" (see thunder (n.)). Also in 17c. spelled tornatho, tornathe, turnado; modern spelling by 1620s. Metathesis of -o- and -r- in modern spelling influenced by Spanish tornar "to twist, turn," from Latin tornare "to turn." Meaning "extremely violent whirlwind" is first found 1620s; specifically "destructive rotary funnel cloud" (especially in the U.S. Midwest) from 1849. Related: Tornadic.

ESDEVENIMENTS

L'any 1535 l'emperador Carles I va iniciar la "creuada" contra el pirata Jeireddín Barbarroja per conquerir Tunísia. Barbarroja era un almirall i corsari que servia sota les ordres del Sultà turc Soleiman. Durant les primeres dècades del segle XVI va mantenir en escac la seguretat i el comerç del mediterrani central i occidental. Ni les poblacions de les costes ni els vaixells mercants estaven fora de perill de ser capturats i esclavitzats. El malson es va multiplicar quan l'agost de 1534 va prendre la ciutat de Tunísia, que pertanyia fins aleshores a Muley Hassan, vassall de Carles I. L'emperador va reunir una força de 300 naus i 25.000 soldats per recuperar Tunísia amb espanyols, italians i

alemanys.

.

.

Tapís 2. de la sèrie Conquesta de Tunísia . "Carles I passant revista a les tropes a Barcelona".

Els tapissos de la conquesta de Tunísia

La conquesta de Tunísia de 1535 va ser una victòria militar que va ser copiosament il·lustrada i documentada com una de les fites més glorioses del regnat de Carles I. La propaganda visual més coneguda d'aquest fet d'armes és la «crònica teixida», que la germana de l'Emperador, Maria d'Hongria, va encarregar al taller de Willem de Pannemaker. La sèrie va ser de dotze tapissos que, excepte dos tapissos desapareguts al segle XVIII, es conserven avui en la Real Armeria del Palacio Real de Madrid i una rèplica inferior s'exhibeix en l'Alcazar de Sevilla. La primera escena de la "Conquesta de Tunis", només ha sobreviscut en forma de tapís. Els prototips pintats estan emmagatzemades al Museu d'Història de l'Art de Viena (Kunsthistorisches Museum). Una altra sèrie de tapissos feta amb els prototips pintats de Vermeyen es va dur a terme durant el 1712 per Jodocus de Vós, a Brussel·les. Aquests es guarden avui al Museu d'Història de l'Art de Viena. Les imatges de la sèrie original dels tapissos es reproduïxen en Seipel (Nota 1).

Aquesta sèrie de tapissos va ser la preferida d'entre totes les col·leccions que va atresorar Carles I, però també va ser la més costosa i la més cèlebre de tot el Renaixement. L'obra va costar una veritable fortuna per l'època. Al pintor Jan Cornelisz Vermeyen, que va realitzar els apunts al natural i que després va dirigir a l'equip de pintors, se li va pagar 1.900 lliures.

Per a la fabricació dels draps es va contractar al més prestigiós taller de Brussel·les, el de Willem de Pannemaker. Donada les dimensions del conjunt, cada un fa entre 5,10-5,35 metres d'alt per 7,15-10,05 metres d'ample, el mestre tapisser va haver de subcontractar al seu torn a altres set tallers, on van treballar 42 teixidors en jornades de 12 hores durant sis anys (1548-1554). El pagament va ser d'una pensió vitalícia de 200 lliures a l'any. El projecte complet va ascendir a 26.000 lliures flamenques.

El tapís mapa de la conca de la Mediterrània

El primer tapís de la col·lecció és un mapa geogràfic on es situa l'expedició i els llocs de la batalla. En el marge inferior dret hi ha el propi pintor Vermeyen fent les funcions d'historiador i cosmògraf. El mapa el veiem al revés de l'habitual, en primer terme està la costa de Barcelona i en el fons la de Tunísia.

Un tornado per sobre de la Península Ibèrica és la seva característica més cridanera al centre del primer tapís de la sèrie de la "Conquesta de Tunísia", començat el maig de 1549, va ser revisat i aprovat pel gremi dels teixidors de tapissos de Brussel·les a la primavera de 1551.

En el títol de la part superior del tapís del "Mapa de la conca de la Mediterrània" es llegeix: "superar els exèrcits infidels dels turcs i el guerrer (Barbarroja), que, obeint les ordres de Solimà, planteja la guerra cruel contra els regnes d'Espanya, César, Carles V d'aquest nom, es reuneix amb les benediccions del cel els exèrcits i les flotes d'Espanya i

El primer requadre de la imatge correspon a Tunísia i en el segon requadre es destaca la muntanya de Montserrat envoltada de núvols blancs on es veu el fenomen meteorològic d'un tornado. Per aquest fet el tapís també ha estat estudiat per científics meteoròlegs.

Tapís 1 de la sèrie Conquesta de Tunísia "Mapa de la conca Mediterrània"

El tornado de Molins de Rei

El tornado com un signe de la intervenció de Déu. En la revista BAMS que edita l'American Meteorological Society hi ha publicat el treball de Klaus P. Hoinka i Manuel de Castro: "A Renaissance Depiction of a Tornado".(2005 Bull. Amer. Meteor. Soc., 86, 543–552.doi: 10.1175/BAMS-86-4-543)

En el seu estudi del "Mapa de la conca de la Mediterrània" s'identifica que la muntanya aïllada a la tapisseria és Montserrat, que està a una distància d'uns 50 km a l'oest de Barcelona. Això significa que tota la Península Ibèrica, que mesura més de 800 quilòmetres, tant en la direcció zonal i meridional, està geogràficament concentrada a l'àrea de Barcelona i el seu entorn més proper. La presència de Carles I a Barcelona i la seva visita al monestir de Montserrat, abans de l'embarcament de la flota espanyola cap a Tunísia, proporciona una raó per a aquesta concentració. Nosaltres que coneixem una mica més la vida de Carles I sabem que la seva especial devoció per la Verge de Montserrat el va acompanyar fins a la seva mort.

Segons l'estudi dels científics, es pot veure un tornado prop de Montserrat deixant un núvol. El núvol s'assembla a un cúmul de bon temps en lloc d'un cumulonimbus fosc. L'embut s'estreny a mesura que disminueix l'altura i és molt prim quan toca a terra. Les característiques climàtiques representades no mostren un cas documentat. El tornado per sota del núvol apunta com un dit a un conjunt de cases. Cap a l'esquerra d'aquest poble es pot observar una carena que s'eleva cap a l'esquerra i finalment acaba en un petit turó que representa la muntanya del Tibidabo. Segons els autors el poble seria probablement Molins de Rei.

Detall del tornado que apunta a Molins de Rei i els núvols de la muntanya de Montserrat.

El remolí diví

El tornado expressa emblemàticament la benedicció de Déu a la croada contra l'Islam. Segons diu l'article, això està d'acord amb Cooper (1978), que va assenyalar que els remolins i tornados van ser considerats com una manifestació de l'energia en la naturalesa, ascendent o descendent d'un centre de poder associat amb Déu. L'embut, per tant, es converteix en un vehicle de la divinitat. De la mateixa manera, Cirlot (1988) corrobora això perquè simbòlicament "tot el que passa al cel o baixa d'aquest, té una qualitat de sagrat."

Segons el professor d'història Moderna de l'UB, Mariano Barriendos, es tracta d'un fenomen meteorològic en una circumstància de representació simbòlica de la relació de Déu amb el rei a causa de la conquesta de Tunícia. Els tornados són uns dels fenòmens de comportament més paradoxal: eren molt freqüents mar endins, en concret davant les costes, i poc habituals a terra. A més, en relleus muntanyosos els vents necessaris i el recorregut dels tornados es

prou precari com per a fer-los merament anecdòtics, no passant de turbonades sense generar una manega visible. Aquest cas respon més a la necessitat d'establir uns "vincles" entre la campanya militar de Carles I i la seva transcendència religiosa. La proximitat o rera-fons de Montserrat també encaixa en aquesta simbologia per la càrrega religiosa de la muntanya i la vinculació de l'advocació amb tota la població catalana en general. I en això es queda el simbolisme, perquè un tornado al costat d'una muntanya abrupte és físicament molt poc probable, i més amb un núvol tant "inofensiu" com el que s'observa al gravat.

En el treball publicat per l'American Meteorological Society arriben a la conclusió de que la població on apunta el tornado diví és probablement Molins de Rei, basant-se en la situació geogràfica i els itineraris de l'emperador. Certament, abans de salpar cap a la Conquesta de Tunísia, Carles I va anar a pregar a Montserrat i va jugar i riure al Palau de Molins de Rei. Els autors del treball també esmenten que el tornado apunta a unes cases, però, si ens hi fixem bé, la població on apunta el tornado està encerclada per una muralla on destaca un gran edifici que podria ser el Palau. Quina podria ser la raó per que Molins de Rei fos el centre de la força de l'energia del tornado? Es poden aportar diversos arguments que avalen que Molins de Rei era un centre de poder terrenal:

- El Palau de Molins de Rei era el Palau dels Governadors de Catalunya, propietat de la família Requesens que actuaven com el màxim poder, en un Principat de Catalunya amb el que havien conquerit regnes a Espanya i Itàlia. Els Requesens assoliren importants responsabilitats en diversos territoris de l'Imperi Català de la Mediterrània.

- El Palau de Molins de Rei significava per Barcelona el que el Palau de Versalles representa per la ciutat de París.

- Els reis s'allotjaven a Molins de Rei on eren saludats pels representants de Barcelona encarregats de preparar les seves entrades a la ciutat.

- Van ser els senyors de Molins de Rei, Joan de Stuniga i Estefania de Requesens, els encarregats de l'educació del fill hereu de Carles I, el príncep Felip.

L'any 1519 a Barcelona, Carles I celebrava el capítol dels cavallers del Toisó d'Or a la catedral, jurava les Corts Catalanes i despatxava amb Magallanes la sortida del primer viatge que donaria la volta al món. En el mes d'octubre la cort es va desplaçar a Molins de Rei, on Carles va despatxar nombrosos afers internacionals, es van redactar moltes cèdules, lleis i manaments reials. En la seva llarga estada a la Vila, quan només tenia 19 anys, trobem més motius que identifiquen positivament a Carles I amb Molins de Rei :

- El Palau de Molins de Rei estava situat en un lloc maco i agradable al costat del riu Llobregat. Tenia uns jardins i cultius molt cuidats, considerat dels millors d'Europa, envoltat d'espais per practicar la cacera. Sabem que Carles I va gaudir de varies jornades de caça i falconeria, afició de la que era un gran amant.

- Carles I va ser feliç a Molins de Rei i es va considerar molt afortunat quan va rebre el 5 de desembre el tresor de Moctezuma que li va enviar Hernan Cortés amb la notícia de la conquesta de Mèxic.

- Davant d'ell, en el Palau de Molins de Rei, es va discutir el futur de les Índies a nivell estratègic, ideològic i polític, on va tenir lloc el cèlebre enfrontament entre misser Bartomeu de les Cases i el bisbe d'Índies fray Juan Quevedo, quan el pare Cases va pronunciar el famós discurs contra l'esclavatge dels indis.

Carles I va celebrar la festa de Sant Andreu amb els cavallers de l'Ordre del Toisó d'Or a Molins de Rei. Carles I, Gran Mestre de l'Ordre del Toisó d'Or, s'auto intitula com el principal rei de la cristiandat, màxim defensor del Catolicisme. Aquest esperit religiós podria ser un dels fils interpretatius del sentit sagrat del tornado i la intervenció de Déu.

Possiblement la raó principal de que Carles I considerés que Molins de Rei era un centre de poder associat amb el sagrat, seria perquè amb el lliurament del Decret de l'Elecció de l'ambaixada Imperial dels prínceps alemanys, Carles I va ser promulgat oficialment Rei de Romans i Emperador Electe del Sacre Imperi Romà en el Palau de Molins de Rei el 30 de novembre de l'any 1519, dia de Sant Andreu. Es van congregar prínceps i ambaixadors dels estats europeus, reunió considerada per l'historiador italià Guido Rebecchini (autor de "Nicola Maffei ambasciatore presso Carlo V nel 1519-1520") com l'esdeveniment polític europeu més important del segle XVI.

El nomenament del nou emperador marca la culminació d'un cicle còsmic. L'exercici del poder imperial és directament relacionat amb un decret diví. En el discurs de resposta a l'ambaixada dels Prínceps Electors alemanys (responsiva oratio) pronunciat a Molins de Rei pel Gran Conseller Mercuri de Gattinara (Nota 2) es troba la manifestació de la missió divina que se li va encomanar al nou emperador, "César, Sagrada Majestat Catòlica", per governar un Imperi Universal cristià amb la sagrada missió de lluitar contra els infidels. L'elecció de Carles és un ressort que pot ser descrit com l'adveniment d'una "nova llum i veritat (ac NOVAM ceràmics Lucem)". La força del tornado està directament vinculada al poder celestial, sense intermediaris terrenals. Potser per aquesta raó Carles dona gràcies a Déu, i només a Déu, d'aquest succés, fet que s'anirà repetint en els discursos imperials.

- Nota 1. Seipel, W., 2000: Der Kaiser Karl V Kriegszug gegen Tunesien: Kartons und TAPISSERIE (La Croada de l'Emperador Carlos V contra Tunis). Kunsthistorisches Museum Wien, 139 pp

- Nota 2. Les raisons de l'empire et la diversité des temps. Présentation, traduction et commentaire de la responsiva oratio de Mercurino Gattinara prononcée devant la légation des princes-électeurs le 30 novembre 1519. Autor Laurent GERBIER. Maître de conférences en philosophie, Université de Tours, Centre d'Etudes Supérieures de la Renaissance (UMR 6576) / Jeune équipe ANR ORACL.

A Renaissance Depiction of a Tornado en format PDF